

บทบาทของพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ ในสังคมพหุวัฒนธรรม

มนตรา ตรีชัย^{1*}, จารุวรรณ นครจารุพงศ์² และ มนัสนันท์ วรรณวงษ์³

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบดิจิทัลอาร์ต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

³นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*ncharuwan@webmail.npru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะในสังคมพหุวัฒนธรรม และ 3) เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม เนื้อหาในบทความสังเคราะห์จากแนวคิดด้านพหุวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ศึกษา และศิลปศึกษา ร่วมกับกรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะในสังคมพหุวัฒนธรรมใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านศิลปะ 2) การส่งเสริมการเคารพและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม 3) การลดอคติและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม 4) การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตีความทางศิลปะ และ 5) การส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเป็นพลเมืองโลก และแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการในสังคมพหุวัฒนธรรม ควรมีลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 3 ระดับ ได้แก่ 1) การรับรู้และทำความเข้าใจ 2) การวิเคราะห์และเปรียบเทียบ และ 3) การมีส่วนร่วมและการสร้างความหมาย โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้ 1) การสังเกตและวิเคราะห์ผลงานศิลปะจากหลากหลายวัฒนธรรม 2) การเปรียบเทียบศิลปะระหว่างวัฒนธรรม 3) การเรียนรู้ผ่านการตั้งคำถามและการอภิปราย 4) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม 5) การจัดนิทรรศการของผู้เรียน และ 6) การเชื่อมโยงพิพิธภัณฑ์กับชุมชนและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น

คำสำคัญ: พหุวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ การเรียนรู้ทางศิลปะ

The Role of Museums and Exhibitions in Promoting Art Learning in a Multicultural Society

Montra Treechun^{1*}, Charuwan Nakhoncharupong² and Manassanan Wannawong³

¹Lecturer of Digital Art Design, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Pathom Rajabhat University

²Lecturer of Art Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

³Graduate Student, Faculty of Education, Chulalongkorn University

*Charuwan Nakhoncharupong

Abstract

This article aims to: 1) examine concepts regarding the roles of museums and exhibitions as cultural spaces; 2) analyze the roles of museums and exhibitions in promoting art learning in multicultural societies; and 3) propose guidelines for organizing art education activities using museums and exhibitions to promote learning in multicultural societies. The article synthesizes concepts related to multiculturalism, museum studies, and art education, together with case studies of museums and art and cultural learning resources in Thailand and relevant research. The findings reveal that museums and exhibitions play significant roles in promoting art learning in multicultural societies in five areas: 1) fostering understanding of cultural diversity through art; 2) promoting respect for and acceptance of cultural differences; 3) reducing prejudice and promoting intercultural understanding; 4) promoting analytical thinking and art interpretation; and 5) fostering cultural identity and global citizenship. Furthermore, the guidelines for organizing art education activities using museums and exhibitions in multicultural societies should be structured as a continuous three-level process: 1) awareness and understanding; 2) analysis and comparison; and 3) participation and meaning-making. These processes can be implemented through six activities: 1) observing and analyzing artworks from diverse cultures; 2) comparing art across cultures; 3) learning through questioning and discussion; 4) creating artworks inspired by cultural contexts; 5) organizing student exhibitions; and 6) connecting museums with communities and local learning resources.

Keywords: Multiculturalism, Museum, Art Learning

บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะเป็นสังคมที่เชื่อมโยงกันมากขึ้นจากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเคลื่อนย้ายของผู้คนระหว่างพื้นที่และวัฒนธรรม ส่งผลให้สังคมในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวิถีชีวิตเพิ่มมากขึ้น ความหลากหลายดังกล่าวก่อให้เกิดทั้งโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความท้าทายในการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่เหมาะสมต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ [1,2]

ศิลปศึกษาเป็นศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปะมิได้เป็นเพียงการสร้างสรรคผลงานเพื่อความงามเท่านั้น แต่ยังเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความเชื่อ ค่านิยม อัตลักษณ์ และประสบการณ์ของผู้คนในแต่ละสังคม การเรียนรู้ทางศิลปะจึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจทั้งวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมของผู้อื่นผ่านการศึกษาผลงานศิลปะในบริบททางประวัติศาสตร์และสังคมที่แตกต่างกัน [3] แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) ที่มุ่งส่งเสริมการยอมรับความแตกต่าง ลดอคติ และพัฒนาความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม [1]

ในปัจจุบันการเรียนรู้ทางศิลปะมิได้จำกัดอยู่เพียงภายในห้องเรียน แต่ขยายไปสู่แหล่งเรียนรู้นอกห้องที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริง พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางศิลปะกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่รวบรวม อนุรักษ์ และนำเสนอผลงานศิลปะ ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่หลากหลาย สมาคมพิพิธภัณฑ์ระหว่างประเทศ (International Council of Museums [ICOM], 2022) [4] ได้ให้นิยามพิพิธภัณฑ์ว่าเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่วิจัย รวบรวม อนุรักษ์ ศึกษา และจัดแสดงมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการศึกษา การสะท้อนคิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสังคม ขณะที่ Hooper-Greenhill [5] อธิบายว่าพิพิธภัณฑ์ร่วมสมัยไม่ได้เป็นเพียงสถานที่เก็บรักษาวัตถุ แต่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายและตีความประสบการณ์ทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง

ในบริบทของการศึกษาพหุวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการมีศักยภาพในการนำเสนอเรื่องราว ประวัติศาสตร์ และผลงานศิลปะจากหลากหลายวัฒนธรรม อันช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความแตกต่างของความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากการชมผลงานศิลปะและวัตถุทางวัฒนธรรมสามารถส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตีความ และการสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ [6,7] นอกจากนี้ งานวิจัยในประเทศไทยยังพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเป็นฐาน ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม[8,9]

จากความสำคัญดังกล่าว พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการจึงมิได้เป็นเพียงสถานที่จัดแสดงผลงานศิลปะหรือวัตถุทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมความรู้ทางศิลปะ ควบคู่กับการพัฒนาความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมร่วมสมัย บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม ตลอดจนบทบาทของพิพิธภัณฑ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะในสังคมพหุวัฒนธรรม พร้อมทั้งเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาที่สามารถประยุกต์ใช้พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการเป็นฐานการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)

สังคมในปัจจุบันมีลักษณะเป็นสังคมที่ประกอบด้วยผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ การเคลื่อนย้ายประชากร และการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดน ความ

หลากหลายดังกล่าวส่งผลให้แนวคิดเรื่องพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการและการศึกษา

พหุวัฒนธรรมหมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน โดยยอมรับและเคารพความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ประเพณี และวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม ภายใต้หลักความเสมอภาคและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แนวคิดดังกล่าวมิได้มุ่งเน้นเพียงการยอมรับความแตกต่างเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้ทุกกลุ่มวัฒนธรรมได้รับการยอมรับ มีศักดิ์ศรี และมีโอกาสในการแสดงอัตลักษณ์ของตนเองอย่างเท่าเทียม โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติหรือการกีดกันทางวัฒนธรรม [1] ขณะที่ UNESCO [2] เห็นว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นมรดกร่วมของมนุษยชาติ และเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การเคารพและส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพ ความเข้าใจอันดี และการอยู่ร่วมกันในสังคมโลก

เมื่อพิจารณาแนวคิดของ Banks และ UNESCO ร่วมกัน จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวคิดให้ความสำคัญกับการยอมรับและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ Banks [1] ให้ความสำคัญกับพหุวัฒนธรรมในฐานะกระบวนการทางการศึกษาที่มุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติ ลดอคติ และสร้างความเสมอภาคระหว่างกลุ่มวัฒนธรรม ขณะที่ UNESCO [2] เน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรมในฐานะคุณค่าร่วมของมนุษยชาติและเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้นหากนำทั้งสองแนวคิดมาพิจารณาร่วมกัน พหุวัฒนธรรมจึงมิได้หมายถึงเพียงการนำเสนอวัฒนธรรมที่แตกต่างให้ผู้เรียนรู้จักเท่านั้น แต่ควรนำไปสู่การตั้งคำถามต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม อำนาจ และการรับรู้ความแตกต่างด้วย ประเด็นนี้มีความสำคัญต่อพิพธิภัณฑ์และนิทรรศการ เนื่องจากการคัดเลือกเรื่องราว วัตถุ และมุมมองที่นำเสนอสามารถมีส่วนกำหนดว่ากลุ่มวัฒนธรรมใดได้รับการมองเห็นและกลุ่มใดอาจถูกกลบเกลื่อน ดังนั้นพิพธิภัณฑ์ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมจึงควรให้ความสำคัญทั้งกับการนำเสนอความหลากหลาย และการเปิดพื้นที่ให้หลากหลายสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างความหมาย ซึ่งเป็นประเด็นที่จะนำไปสู่บทบาทของพิพธิภัณฑ์ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่อไป

ในบริบทของประเทศไทยแนวคิดพหุวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยเป็นสังคมที่ประกอบด้วยประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การส่งเสริมความเข้าใจและการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการทางการศึกษา

2. พิพธิภัณฑ์และนิทรรศการในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพิพธิภัณฑ์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่มุ่งเน้นการสะสมและจัดแสดงวัตถุเป็นหลัก สู่การเป็นพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้เข้าชมและการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น สภาการพิพธิภัณฑ์ระหว่างประเทศ (International Council of Museums: ICOM) ได้ให้นิยามพิพธิภัณฑ์ พ.ศ. 2565 ว่าเป็นสถาบันถาวรที่ไม่แสวงหากำไร ดำเนินงานเพื่อสังคม ทำหน้าที่วิจัย รวบรวม อนุรักษ์ ตีความ และจัดแสดงมรดกทางวัตถุและนามธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมความหลากหลาย ความยั่งยืน และการเข้าถึงของสาธารณชน [4] นิยามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพิพธิภัณฑ์มิได้เป็นเพียงสถานที่เก็บรักษาสังค์ของ แต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงผู้คนกับเรื่องราว ความทรงจำ และอัตลักษณ์ของสังคม

พิพธิภัณฑ์ร่วมสมัยมีบทบาทสำคัญในการสร้างความหมายทางวัฒนธรรม (cultural meaning-making) โดยผู้เข้าชมไม่ได้เป็นเพียงผู้รับสาร แต่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการตีความและสร้างความเข้าใจจากสิ่งที่จัดแสดง กระบวนการดังกล่าวทำให้พิพธิภัณฑ์กลายเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างบุคคลที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน และส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายของสังคม [5] ในลักษณะเดียวกัน นิทรรศการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมผ่านการคัดเลือกและจัดวางวัตถุ ภาพ เสียง และสื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสื่อสารความหมายไปยัง

ผู้ชม ขณะที่ Lord และ Lord (2002) [10] อธิบายว่า นิทรรศการสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำหรับการสร้างบทสนทนาทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้ตั้งคำถาม วิเคราะห์ และตีความประเด็นต่าง ๆ จากมุมมองของตนเอง

ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาร่วมสมัยของ Gigerl et al. (2022) ซึ่งพบว่าความร่วมมือระหว่างโรงเรียน พิพิธภัณฑ์ และกลุ่มผู้เรียนสามารถสนับสนุนการศึกษาศิลปะที่ครอบคลุมและการมีส่วนร่วมทางสังคมได้ แต่ในทางปฏิบัติการสร้างพื้นที่ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงยังเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโครงสร้างการดำเนินงานของสถาบัน [11] ผลดังกล่าวสะท้อนว่าการปรับบทบาทของพิพิธภัณฑ์จากพื้นที่จัดแสดงไปสู่พื้นที่การเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ต้องอาศัยการออกแบบกระบวนการเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์ โรงเรียน ชุมชน และผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

ในบริบทของพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนท้องถิ่น หรือกลุ่มคนที่เคยถูกมองข้ามในประวัติศาสตร์ การนำเสนอเรื่องราวที่หลากหลายช่วยให้ผู้เข้าชมตระหนักถึงคุณค่าของความแตกต่าง และเข้าใจว่าทุกวัฒนธรรมล้วนมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม Banks [1] เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาพหุวัฒนธรรม ซึ่งช่วยลดอคติและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน สำหรับบริบทของประเทศไทย พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมหลายแห่งได้ปรับบทบาทจากการนำเสนอประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุเพียงอย่างเดียว ไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วมในการสำรวจอัตลักษณ์ ความหลากหลาย และความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมไทย ตัวอย่างเช่น การจัดนิทรรศการที่นำเสนอเรื่องราวของชุมชนชาติพันธุ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือประเด็นทางสังคมร่วมสมัย ช่วยให้ผู้เข้าชมเกิดความเข้าใจต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ดังกล่าวเข้ากับประสบการณ์ของตนเองได้ ดังนั้นพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการจึงมิได้เป็นเพียงสถานที่จัดแสดงวัตถุหรือผลงานศิลปะ แต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และสร้างความหมายเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม อีกทั้งยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมและการพัฒนาการเรียนรู้ทางศิลปะในโลกปัจจุบัน

3. บทบาทของพิพิธภัณฑ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะในสังคมพหุวัฒนธรรม

3.1 การสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านศิลปะ

ศิลปะเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละสังคม การเรียนรู้ผ่านผลงานศิลปะจึงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหลากหลายของวัฒนธรรมในมิติที่ลึกซึ้งกว่าการเรียนรู้จากข้อมูลหรือคำอธิบายเพียงอย่างเดียว พิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นพื้นที่รวบรวมผลงานศิลปะจากหลากหลายยุคสมัยและวัฒนธรรม จึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ตรง

Hooper-Greenhill [5] อธิบายว่าพิพิธภัณฑ์ร่วมสมัยทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมสร้างความหมายจากสิ่งที่จัดแสดงผ่านประสบการณ์และบริบทของตนเอง เมื่อผู้เรียนได้ศึกษาผลงานศิลปะจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง พวกเขาจะสามารถมองเห็นความหลากหลายของมุมมองทางสังคม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น

3.2 การส่งเสริมการเคารพและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม

เป้าหมายสำคัญของการศึกษาพหุวัฒนธรรมคือการพัฒนาผู้เรียนให้เคารพและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยตระหนักว่าทุกวัฒนธรรมล้วนมีคุณค่าและความหมายในบริบทของตนเอง พิพิธภัณฑ์สามารถสนับสนุนเป้าหมายดังกล่าวผ่านการนำเสนอผลงานศิลปะและเรื่องราวทางวัฒนธรรมจากกลุ่มคนที่หลากหลาย การได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะจากวัฒนธรรมที่แตกต่างช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่ารูปแบบทางศิลปะ ความงาม และค่านิยมทางวัฒนธรรมไม่ได้มีมาตรฐานเพียงรูปแบบเดียว แต่

มีความหลากหลายตามบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยลดการมองวัฒนธรรมของตนเองเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมทัศนคติที่เปิดกว้างต่อความแตกต่างของผู้อื่น [12]

3.3 การลดอคติและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม

Banks [1] เสนอว่าหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาพหุวัฒนธรรมคือการลดอคติ (Prejudice Reduction) ซึ่งมุ่งพัฒนาความเข้าใจและทัศนคติเชิงบวกต่อกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานมีบทบาทสำคัญในประเด็นดังกล่าวผ่านการนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมจากมุมมองที่หลากหลาย

การจัดแสดงผลงานศิลปะและวัตถุทางวัฒนธรรมที่สะท้อนประสบการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนท้องถิ่น หรือกลุ่มคนที่มักไม่ได้รับการกล่าวถึงในกระแสหลัก ช่วยให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจชีวิต ความเชื่อ และมุมมองของผู้คนที่แตกต่างจากตนเอง การเรียนรู้ลักษณะนี้ช่วยลดความเข้าใจผิดและอคติที่อาจเกิดจากการรับรู้ข้อมูลเพียงด้านเดียว และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกันในสังคมที่มีความหลากหลาย

3.4 การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตีความทางศิลปะ

พิพิธภัณฑสถานได้เป็นเพียงพื้นที่สำหรับการรับข้อมูล แต่ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สังเกต วิเคราะห์ และตีความผลงานศิลปะจากมุมมองที่หลากหลาย Hein [6] อธิบายว่า การเรียนรู้ในพิพิธภัณฑสถานมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ซึ่งมองว่าผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

เมื่อผู้เรียนเผชิญกับผลงานศิลปะที่สะท้อนบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่าง พวกเขาจำเป็นต้องใช้ทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม และการตีความเพื่อทำความเข้าใจความหมายของผลงาน กระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การมองปัญหาจากหลายมุมมอง และการเชื่อมโยงความรู้ทางศิลปะเข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

3.5 การส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเป็นพลเมืองโลก

นอกจากการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของผู้อื่นแล้ว พิพิธภัณฑสถานยังมีบทบาทในการช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงรากเหง้าและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง การเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมที่ตนเป็นส่วนหนึ่ง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของตน ขณะเดียวกันการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ก็ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าทุกวัฒนธรรมล้วนมีความสำคัญและเชื่อมโยงกันในสังคมโลก UNESCO [2] ชี้ว่าการส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ดังนั้น การเรียนรู้ทางศิลปะผ่านพิพิธภัณฑสถานจึงไม่เพียงช่วยพัฒนาความรู้ด้านศิลปะเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการเป็นพลเมืองโลกที่เคารพความแตกต่าง มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์

จากบทบาททั้ง 5 ด้านข้างต้นจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ทางศิลปะในพิพิธภัณฑสถานไม่ได้เกิดขึ้นจากการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานศิลปะเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงความรู้ทางศิลปะกับการรับรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ของผู้เรียน กล่าวคือการทำความเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การยอมรับความแตกต่าง ขณะที่การได้เผชิญกับมุมมองที่หลากหลายสามารถนำไปสู่การตั้งคำถามต่ออคติและพัฒนาความสามารถในการมองปรากฏการณ์ทางศิลปะจากหลายมุมมอง ดังนั้นบทบาทของพิพิธภัณฑสถานในสังคมพหุวัฒนธรรมจึงควรพิจารณาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่การมองเห็นความแตกต่าง ไปสู่การทำความเข้าใจความแตกต่าง และพัฒนาไปสู่การอยู่ร่วมกับความแตกต่าง

อย่างไรก็ตามการนำเสนอศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายไม่ได้หมายความว่า จะนำไปสู่การลดอคติได้โดยอัตโนมัติ เนื่องจากการจัดแสดงยังเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกเนื้อหา การกำหนดกรอบเรื่องราว และวิธีการนำเสนอ หากพิพิธภัณฑสถานนำเสนอวัฒนธรรมในลักษณะที่ตายตัว เช่น การแบ่งวัฒนธรรมออกเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะอย่างชัดเจน หรือเน้นเพียงความแตกต่างเชิงรูปแบบ อาจทำให้เกิดการเหมารวมมากกว่าความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงควรให้ผู้เรียนพิจารณาทั้งสิ่งที่ปรากฏในนิทรรศการและสิ่งที่อาจไม่ได้ถูกนำเสนอ พร้อมตั้งคำถามว่าใครเป็นผู้สร้างความหมาย ใครเป็นผู้มีสิทธิในการเล่าเรื่อง และเรื่องราวดังกล่าวสะท้อนมุมมองของกลุ่มใด

4. ตัวอย่างการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะและพหุวัฒนธรรมผ่านพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการในประเทศไทย

ในประเทศไทย พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมหลายแห่งได้ปรับบทบาทจากการเป็นสถานที่เก็บรักษา และจัดแสดงวัตถุทางประวัติศาสตร์หรือศิลปวัตถุ ไปสู่การเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และสังคมร่วมสมัย

4.1 มิวเซียมสยาม (Museum Siam)

มิวเซียมสยาม เป็นตัวอย่างของพิพิธภัณฑ์ร่วมสมัยที่มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เข้าชม โดยใช้สื่อปฏิสัมพันธ์ เทคโนโลยี และกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เข้าชมตั้งคำถามและสำรวจความหมายของความเป็นไทยจากหลากหลายมุมมอง นิทรรศการถาวรและนิทรรศการพิเศษของมิวเซียมสยาม มักนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าความเป็นไทยไม่ได้มีลักษณะตายตัว หากแต่เกิดจากการผสมผสานและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวช่วยส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ วัฒนธรรม และสังคม

4.2 หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (Bangkok Art and Culture Centre)

หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่สำคัญสำหรับการจัดแสดงศิลปะร่วมสมัยของศิลปินไทยและนานาชาติ โดยนำเสนอผลงานที่สะท้อนประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และความเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน นิทรรศการที่จัดแสดงภายในหอศิลป์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสมุมมองที่หลากหลายของศิลปินจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ผ่านสื่อและรูปแบบการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพถ่าย ศิลปะจัดวาง หรือสื่อดิจิทัล กระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต การวิเคราะห์ และการตีความผลงานศิลปะ พร้อมทั้งส่งเสริมความเข้าใจต่อความหลากหลายทางความคิดและวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัย

4.3 พิพิธภัณฑ์บ้านจิม ทอมป์สัน (Jim Thompson House Museum)

พิพิธภัณฑ์บ้านจิม ทอมป์สัน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สะท้อนคุณค่าของศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมไทย โดยรวบรวมสถาปัตยกรรมไทย ศิลปวัตถุจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเรื่องราวเกี่ยวกับอุตสาหกรรมผ้าไหมไทย งานวิจัยของ Napapat Chaimongkol & Supachai Areerungruang [13] พบว่ากิจกรรมทางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์บ้านจิม ทอมป์สัน มีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ของผู้เข้าชม ผู้เรียนจึงสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางศิลปะเข้ากับบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

4.4 พิพิธภัณฑ์ชุมชนและการเรียนรู้พหุวัฒนธรรม

นอกจากพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่แล้ว พิพิธภัณฑ์ชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น โดยทำหน้าที่รวบรวมและถ่ายทอดเรื่องราว ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ พิพิธภัณฑ์ชุมชนจำนวนมากนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ชาวมอญ ไทยทรงดำ ไทยพวน ชาวกระเหรี่ยง หรือกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือและภาคใต้ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมไทย และตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมในระดับชุมชน งานวิจัยของ Mariam Nilphan & Siriwan Vanichwattanaworachai [8] ชี้ให้เห็นว่าการใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สามารถช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบททางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

4.5 การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน

ตัวอย่างที่สะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างศิลปศึกษาและพหุวัฒนธรรมอย่างชัดเจน คือ งานวิจัยของ Chaiwat Padungpong & Suprat Benyakaj [9] ซึ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่าการเรียนรู้ผ่านพิพิธภัณฑ์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ

เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อความแตกต่าง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุปตัวอย่างจากประเทศไทยแสดงให้เห็นว่าพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการมีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะควบคู่ไปกับการสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านการนำเสนอเรื่องราวทางศิลปะ อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของผู้คนจากหลากหลายบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาพหุวัฒนธรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจ เคารพ และสามารถอยู่ร่วมกับความแตกต่างได้อย่างสร้างสรรค์

5. แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม

จากการสังเคราะห์แนวคิดและตัวอย่างข้างต้น การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการในสังคมพหุวัฒนธรรมไม่ควรมีเป้าหมายเพียงให้ผู้เรียนรู้จัก ศิลปะและวัฒนธรรมที่แตกต่าง แต่ควรพัฒนาผู้เรียนจากการรับรู้ไปสู่การวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการสร้างความหมายด้วยตนเอง ดังนั้นการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑ์และนิทรรศการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม สามารถสังเคราะห์เป็นกระบวนการต่อเนื่อง 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 1 การรับรู้และทำความเข้าใจ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพบเห็นและทำความรู้จักกับผลงานศิลปะและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างจากประสบการณ์เดิมของตนเอง

ระดับ 2 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เมื่อผู้เรียนมีพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายแล้ว นำไปสู่การตั้งคำถาม วิเคราะห์ และเปรียบเทียบ โดยพิจารณาทั้งความเหมือนและความแตกต่างของผลงานศิลปะจากบริบททางวัฒนธรรมที่ต่างกันไป รวมถึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิต

ระดับ 3 การมีส่วนร่วมและการสร้างความหมาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้ ความเข้าใจ และมุมมองที่ได้รับจากการศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ผ่านการสร้างสรรค์ผลงาน การจัดนิทรรศการ หรือการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชุมชนและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น

โดยแต่ละระดับมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันจากการรับรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไปสู่การทำความเข้าใจและวิเคราะห์ความแตกต่าง และนำไปสู่การสร้างสร้างความหมายและการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมทางศิลปะ โดยกิจกรรมสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) การสังเกตและวิเคราะห์ผลงานศิลปะจากหลากหลายวัฒนธรรม

กิจกรรมพื้นฐานที่สำคัญคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาผลงานศิลปะจากวัฒนธรรมที่ต่างกันไปผ่านการเยี่ยมชมนิทรรศการหรือพิพิธภัณฑ์ ผู้สอนอาจใช้คำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกตรูปแบบ สัญลักษณ์ เนื้อหา และบริบททางวัฒนธรรมของผลงาน เช่น ศิลปินต้องการสื่อสารอะไร ผลงานสะท้อนความเชื่อหรือวิถีชีวิตของสังคมอย่างไร หรือผลงานดังกล่าวแตกต่างจากศิลปะในวัฒนธรรมของผู้เรียนอย่างไร

กิจกรรมลักษณะนี้ช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดวิเคราะห์ และการตีความทางศิลปะ พร้อมทั้งส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและลดการตัดสินผลงานจากมุมมองของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งเพียงอย่างเดียว

2) การเปรียบเทียบศิลปะระหว่างวัฒนธรรม

ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากวัฒนธรรมที่ต่างกันไป เช่น การเปรียบเทียบลวดลายศิลปะไทยกับศิลปะอิสลาม การเปรียบเทียบสถาปัตยกรรมไทย จีน และตะวันตก หรือการเปรียบเทียบการใช้สัญลักษณ์ในงานศิลปะของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ การเปรียบเทียบดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นทั้งความเหมือนและความแตกต่างของวัฒนธรรม ตลอดจนเข้าใจว่าศิลปะเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ และความเชื่อที่ต่างกันไป

3) การเรียนรู้ผ่านการตั้งคำถามและการอภิปราย

พิพิธภัณฑสถานและนิทรรศการสามารถเป็นพื้นที่สำหรับการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางศิลปะและวัฒนธรรม ผู้สอนอาจจัดกิจกรรมอภิปรายกลุ่มหลังการเยี่ยมชม โดยให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้สิ่งที่ประทับใจ หรือมุมมองใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาผลงานศิลปะ กิจกรรมดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และการเคารพมุมมองของผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม

4) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม

หลังจากศึกษาและวิเคราะห์ผลงานศิลปะในพิพิธภัณฑสถาน ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของตนเอง เช่น การออกแบบลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปะของวัฒนธรรมต่าง ๆ การสร้างผลงานที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง หรือการสร้างผลงานที่ผสมผสานองค์ประกอบจากหลายวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

5) การจัดนิทรรศการของผู้เรียน

การจัดนิทรรศการเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การค้นคว้าข้อมูล การคัดเลือกเนื้อหา การออกแบบการนำเสนอ และการสื่อสารความหมายแก่ผู้ชม ผู้สอนอาจกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น “ศิลปะกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” “ศิลปะของชุมชนในประเทศไทย” หรือ “ศิลปะจากหลากหลายวัฒนธรรมทั่วโลก” เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอองค์ความรู้ในรูปแบบนิทรรศการ กิจกรรมดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการวิจัย การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน

6) การเชื่อมโยงพิพิธภัณฑสถานกับชุมชนและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น

การเรียนรู้ทางศิลปะไม่ควรจำกัดอยู่เพียงในพิพิธภัณฑสถานขนาดใหญ่ แต่สามารถเชื่อมโยงกับพิพิธภัณฑสถานชุมชน แหล่งมรดกวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นได้ ผู้เรียนสามารถศึกษาศิลปะพื้นบ้าน งานหัตถกรรม หรือมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ศึกษาในพิพิธภัณฑสถาน แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nilphan & Siriwan Vanichwattanaworachai [8] ที่พบว่าการใช้พิพิธภัณฑสถานและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 แนวทางการจัดกิจกรรม

ระดับกระบวนการ	กิจกรรมที่สอดคล้อง
ระดับ 1 การรับรู้และทำความเข้าใจ	1) การสังเกตและวิเคราะห์ผลงานศิลปะจากหลากหลายวัฒนธรรม
ระดับ 2 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบ	2) การเปรียบเทียบศิลปะระหว่างวัฒนธรรม 3) การตั้งคำถามและการอภิปราย
ระดับ 3 การมีส่วนร่วมและการสร้างความหมาย	4) การสร้างสรรค์ผลงาน 5) การจัดนิทรรศการของผู้เรียน 6) การเชื่อมโยงพิพิธภัณฑสถานกับชุมชน

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมศิลปศึกษาโดยใช้พิพิธภัณฑสถานและนิทรรศการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถดำเนินการเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 3 ระดับ โดยกิจกรรมในแต่ละระดับมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการรับรู้ไปสู่การสร้างความหมาย ระดับที่ 1 การรับรู้และทำความเข้าใจ มุ่งสร้างพื้นฐานให้ผู้เรียนเปิดรับและทำความรู้จักกับศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายผ่านการสังเกตและวิเคราะห์ผลงาน ระดับที่ 2 การ

- [5] Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*. Routledge. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781134181698_A24929910/preview-9781134181698_A24929910.pdf
- [6] Hein, G. E. (1998). *Learning in the museum*. Routledge.
- [7] Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2013). *The museum experience revisited*. Routledge. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781315417844_A27018099/preview-9781315417844_A27018099.pdf
- [8] Mariam Nilphan & Siriwan Vanichwattanaworachai. (2557). The Development of Learning Innovations for Basic Education through Community Participation Using Museums and Local Learning Resources to Promote Creative Learning. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(1), 48–61. (In Thai)
- [9] Chaiwat Padungpong & Suprat Benyakaj. (2565). Art Education Learning Management Using Museum-Based Learning to Promote Multicultural Society in Elementary Schools. *Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus*, 33(3), 241–253. (In Thai)
- [10] Lord, B., & Lord, G. D. (Eds.). (2002). *The manual of museum exhibitions*. AltaMira Press.
- [11] Gigerl, M., Sanahuja-Gavaldà, J. M., Petrinska-Labudovikj, R., Moron-Velasco, M., Rojas-Pernia, S., & Tragatschnig, U. (2022). *Collaboration between schools and museums for inclusive cultural education: Findings from the INARTdis-project*. *Frontiers in Education*, <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.979260>
- [12] Chaiwat Padungpong & Banyat Yongyuan. (2557). The Effects of Art Activities on Respect for Cultural Diversity of Secondary School Students with Different Classroom Components *Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia*, 21(1), 169–200.
- [13] Napapat Chaimongkol & Supachai Areerungruang. (2558). A Study of Knowledge Management of Jim Thomson Museum's Arts Activity. *Journal of Education, Srinakharinwirot University*, 16(2), 165-176.